

MODERSMÅLET I, PROVET I TEXTKOMPETENS 16.9.2016 BESKRIVNING AV GODA SVAR

De beskrivningar av svarens innehåll och poängsättningar som ges här är inte bindande för studentexamensnämndens bedömning. Censorerna beslutar om de kriterier som används i den slutgiltiga bedömningen.

Beskrivningen av svaren i textkompetensprovet gäller endast innehållet i ett gott svar. Övrigt som bör beaktas vid bedömningen har beskrivits i de bedömningskriterier som ingår i studentexamensnämndens föreskrifter för provet i modersmålet.

www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/sv_foreskrifter_modersmalet.pdf

Uppgift 1

I utdraget ur K. A. Tavaststjernas roman *Hårda tider* (1891) präglas situationen i Finland av oro. Redan titeln på romanen, *Hårda tider*, ger en antydning om situationen i Finland. En naturkatastrof har drabbat landet och hunger och nöd är att vänta. Samtidigt pågår en utveckling i landet; framväxten av det moderna samhället. Utdraget är en skildring av hur hela Finland gradvis vaknar och inser vidden av de kommande svårigheterna.

De kommande hårda tiderna speglas genom agrarsamhället. Jordbruket har inte utvecklats lika långt i hela landet, och även människorna reagerar olika på förändringarna. Bönderna i norr är själva herrar över sin karga jord, nybyggarna kan dryga ut jordbruket med jakt och fiske. I sydväst bekymrar sig bönderna över frostskaorna på åkrarna och i söder lever man fortfarande sorgfritt och aningslöst.

Folket är delat i olika stånd (klasser): daglönare, torpare, nybyggare, bönder, länsmän, präster och så vidare. Välståndet i landet är ojämnt fördelat. Också prövningarna drabbar orättvist.

Parallellt med beskrivningen av den dystra stämningen och antydningarna om kommande misär, beskriver romanutdraget också en positiv utveckling: det byggs järnvägar och Finland är inte längre isolerat från resten av världen: telegram sänds av och an och folket läser tidningar.

1–2 poäng:

I svaret identifieras den hotande naturkatastrofen i Finland.

3–4 poäng:

Svaret innehåller en analys av de olika reaktionerna på naturkatastrofen i landet.

5–6 poäng:

Svaret är en täckande analys av samhällets föränderliga tillstånd i romanutdraget. Examinanden visar förståelse för orsakssambanden bakom händelserna. Ett särskilt förtjänstfullt svar vittnar om examinandens insikt i den historiska kontexten.

Uppgift 2

I romanutdraget betraktar och synliggör Morgonens drottning förödelserna som frostens under en natt orsakat i Finland. Figuren fungerar som ett **berättartekniskt medel (ett perspektiv, fokalisering)**, som beskriver situationen i landet via morgonsolen och dess rörelse över himlen. Morgonens drottning betraktar Finland och det finska folket på distans, ur ett fågelperspektiv. Genom drottningen synliggörs detaljer distanserat i realistisk anda, men hon lever sig samtidigt in i skeendet. Utöver naturkatastrofen synliggör drottningen även den pågående samhällsutvecklingen, t.ex. anläggningen av järnvägar och förändringar i arbetstiden.

Morgonens drottning är en **personifierad sol**, en metaforisk **figur**, som inte bara iakttar Finland utan rör på sig, reflekterar, känner och handlar. Hon synliggör inte enbart nattens förödelser, utan försöker också själv ingripa i skeendet och rädda skörden med sina varma strålar, men orsakar bara mer förödelse. Morgonens drottning visar också hur ojämlikt samhället är. Hon noterar exempelvis inte de allra fattigaste jordlösa daglönarna, utan skyndar vidare mot det välbärgade södra Finland.

Som **metafor** kan man tolka Morgonens drottning på olika sätt och genom olika teman, t.ex. via förhållandet mellan naturen och människan, de samhällsrelaterade problemen eller maktfördelningen i samhället.

1–2 poäng:

Examinanden beskriver solens färd från morgon till kväll.

3–4 poäng:

Examinanden gör iakttagelser om Morgonens drottning som ett berättartekniskt medel (förstår idén om fokalisering även om hen inte nödvändigtvis använder termen) och beskriver dess centrala funktioner i romanutdraget.

5–6 poäng:

Examinanden beskriver drottningfigurens narrativa funktioner och visar samtidigt i sin tolkning att figuren t.ex. kan karaktäriseras som både konstruktiv och destruktiv.

Uppgift 3

Kolumnen är uppbyggd som en **argumenterande och ställningstagande text** där skribenten Ida Junker hävdar att det muntliga berättandet är viktigt och motiverar sin synpunkt på olika sätt. Man kan uppfatta texten som ett försök att övertala, övertyga och engagera läsaren. Tilltalet är direkt och personligt och skribenten vädjar till både **förnuft** (sakliga argument) och **känsla** (känsloladdade ord som *hjärta, lugn, sorgliga*).

I ett gott svar lyckas examinandena ringa in Ida Junkers påverkningsmedel som framför allt anknuter till **argumentation och språkliga och retoriska medel**.

Premissen är inbakad i rubriken på kolumnen: berättelserna och det muntliga berättandet är någonting lika värdefullt som en skatt. Textens **huvudtes** framgår ur kolumnens första stycke som är formulerat som en **retorisk fråga**: *Har verkligen det muntliga berättandet betydelse i dagens samhälle och skola?*

Efter inledningen radar skribenten upp **argument efter argument** och försöker genom dem övertala läsaren om att det muntliga berättandet har betydelse. I ett gott svar lyckas examinandena ringa in argument som t.ex. *att berättelser är grundläggande för vår språkutveckling, att muntligt berättande är själva källådern till vår litteratur, att fånga publiken med en historia stärker självkänslan enormt*.

Kolumnen är uppbyggd genom **upprepningar och variationer**. De enskilda styckena innehåller påståenden, argument och **exempel**.

Det avslutande kursiverade avsnittet fungerar som ett **konkretiserande exempel**, en anekdot, som ger en förklaring till rubriken på kolumnen och samtidigt förankrar påståendena i en verklig skolkontext. Det fördjupar resonemanget och förstärker uppmaningen till **engagemang**.

Argumentationen kan också tolkas som **ensidig** och idealiserande eftersom Ida Junker endast tar upp exempel och argument som stöder hennes tes och premiss.

1–2 poäng:

Svaret innehåller enstaka iakttagelser om textens påverkningsmedel.

3–4 poäng:

Examinanden analyserar kolumnen med fokus på argumentation och retoriska och stilistiska medel.

5–6 poäng:

Examinanden lyckas ringa in de mest centrala påverkningsmedlen i kolumnen och visar att texten är systematiskt uppbyggd som ett försöka att övertala läsaren.

Uppgift 4

Björnen beskrivs på olika sätt i de olika textgenrerna. Beskrivningarna påverkas av textens syfte, målgrupp och kontext. Skillnaderna i beskrivningarna syns i språket, stilen, valet av innehåll och i den visuella utformningen. Analysen av texterna kan vara strukturerad enligt textgenre eller på andra sätt.

I **nyhetsartikeln** i kvällstidningen är språket dramatiskt och tillspetsat. Björnen som sprider skräck skildras närmast som ett livsfarligt monster som anfaller oskyldiga människor. Texten är riktad till en bredare läsekrets, men har samtidigt en lokal förankring (Medelpad). Syftet är att informera om en aktuell händelse, att väcka uppmärksamhet, att underhålla och att sälja tidningen. Texten är tillspetsad och subjektiv. Den bygger på olika slags informationskällor.

Till skillnad från nyhetsartikeln betonar **faktatexten** andra drag hos björnen. Texten har ett naturvetenskapligt perspektiv och den ger objektiva och mätbara fakta om björnen genom att beskriva och klassificera dess särdrag och arttypiska beteende.

Sagan handlar inte om riktiga björnar utan om sagofigurer som beter sig som människor, som talar och bär kläder. Trots sina mänskliga drag är björnarna skrämmande. När Guldlock märker att det är björnar som bor i huset blir hon rädd och flyr. Beskrivningen av björnarnas mänskliga beteende och dialog ger samtidigt en sympatisk bild av dem. Illustrationen stöder bilden av förmänskligade björnar.

De tre texterna är genretypiska. I sagan har björnen mänskliga drag, i kvällstidningsnyheten demoniseras björnen och i faktatexten beskrivs björnen med vetenskaplig distans. Både nyheten och sagan har ett händelseförlopp medan faktatexten lägger fram klassificerad information om björnen.

1–2 poäng:

I svaret finns enstaka observationer om hur björnen beskrivs i de olika texterna.

3–4 poäng:

I svaret kopplar examinandena beskrivningarna av björnen till genretypiska drag.

5–6 poäng:

Examinanden gör en mångsidig komparativ analys av sätten att beskriva björnen i de tre olika texterna. Analysen är förankrad i textgenrernas syften, målgrupper och kontexter.

Uppgift 5

Guldlock och de tre björnarna är till sin genre en muntligt traderad saga. Den är nedskriven och bearbetad för högläsning för barn. Den innehåller välkända element som hör till sagobeskrivningen och lässtunden, såsom inledningen *Det var en gång...*

De mest centrala högläsningssrelaterade dragen i texten kan t.ex. indelas i narrativa, språkliga och visuella drag:

Narrativa drag:

- Figurerna, miljön och föremålen beskrivs konkret och okomplicerat.
- Händelseförloppet framskrider som episoder, kronologiskt. Spänningen stegras med hjälp av upprepningar (med talet tre som grund)
- Replikerna, som innehåller högläsningssanvisningar (*djupa, mullrande/mellandjupa, mjuka/ljusa, pipiga*).

Språkliga drag:

- talspråklig rytm, korta meningar
- rikligt med beskrivningar
- begripliga ord som är bekanta för barn
- komparation i beskrivningen (*liten – mellanstor – stor*)
- upprepning, rim och ramsa
- utropstecken.

Visuella drag:

- typografi
- variation i bokstavsstorleken
- illustrationen.

1–2 poäng:

I svaret beskrivs enstaka drag som stöder högläsning.

3–4 poäng:

I svaret analyseras och grupperas drag som stöder högläsning.

5–6 poäng:

I svaret beaktas att högläsning av sagan äger rum i en specifik situation som gör att vissa drag i texten får en framhävd funktion. Förtjänstfullt är om examinanderna förstår hur de narrativa, språkliga och visuella dragen samverkar för att stöda högläsning.